

מספר הקורס: 5020422

שם הקורס בעברית: זהות וחירות – גישות סובייטיות, אמריקאיות וישראליות

שם הקורס באנגלית: Identity and Freedom – Soviet, American, and Israeli Perspectives

שנה"ל: תשפ"ב

שמות המרצים: מר נתן שרנסקי ופרופ' גיל טרוי

שם תכנית הלימודים: התכנית ללימודים הומניסטיים

סיווג הקורס: שו"ס

משך והיקף הקורס: סמסטר א', 2 ש"ס

נקודות זכות אקדמיות: 2

דרישות קדם: הגות יהודית חדשה והגות ציונית – בגולה; הגות יהודית חדשה והגות ציונית – בא"י; ישראל

כמדינה יהודית ודמוקרטית

מועד שעות הקבלה: בתיאום מראש עם גב' לריסה רותמן – Larissa.ruthman@gmail.com

פרטי קשר של המרצים: giltroy@gmail.com; natansharansky@gmail.com

תיאור הקורס:

קורס "היברידי" זה הוא אישי ביותר ובו בזמן אקדמי: הוא משלב אוטוביוגרפיה, פילוסופיה וניתוח עכשווי של תרבות, פוליטיקה והיסטוריה. הקורס בנוי בהשראת מסעו של נתן שרנסקי מאזרח סובייטי שנשללה ממנו זהותו היהודית, דרך היותו מסורב עלייה ופעיל למען זכויות אדם, אסיר פוליטי ולבסוף עד להפיכתו לפוליטיקאי ישראלי ומנהיג קהילתי. במקביל שואב הקורס מן הספרות האקדמית על חברות מהפכניות ועל יצירת זהות, כמו גם מהדיון העדכני בנוגע לשאלה מי אנחנו.

מהפכנים מודרניים רבים גילו את זהותם, ומתוך כך מצאו את העוצמה הפנימית הדרושה למען המלחמה עבור חירותם. ניסיונם ומלחמותיהם מחזקים את האמונה היהודית המסורתית, שזכתה לרוח גבית בין היתר הודות להמהפכות האמריקאית והציונית, לפיה אצל כל יחיד קיימים הרצונות היסודיים להשתייכות וגם לחירות. ובכל זאת, אימוץ שני הדחפים הבסיסיים הללו לא בהכרח מביא לנוסחה מושלמת המאזנת ביניהם: בסיטואציה הטובה ביותר הם מחזקים אחד את השני, אך ברוב המקרים הם מתנגשים, מה שמוביל לכך שאינדיבידואלים נוטים לקיצון כזה או אחר.

בחלקו הראשון של הקורס נבחן כיצד הרצונות הבסיסיים להשתייכות ולחירות השפיעו על החוויה האמריקאית, על המאבק העולמי נגד דיקטטורת ברית המועצות ועל החיפוש המתמיד של ישראל אחר "מפת דרכים" אידאולוגית ובהירה. חציו השני של הקורס יתמקד בדיונים הקשים בנוגע לסוגיות מרכזיות שישראל עדיין מתמודדת עמן ובהן שני מרצי הקורס לקחו חלק. ניתן יהיה לראות, פעם אחר פעם, שלמרות שהקורס מתייחס

לחוויתנו האישית של מי שהיה משתתף עיקרי במלחמה למען חירותם של יהודי ברית המועצות וזכויות של נתינים סובייטים, שר בקבינט וראש הסוכנות היהודית, הוא גם עוסק בספרות רחבה ובדיון בנוגע לזהות, דמוקרטיה, זכויות טבעיות וציונות.

השאלה המעצבת את הקורס כולו היא קושיה על-זמנית שאתגרה פוריטנים, מהפכנים אמריקאים, סובייטים, יהודים וציונים: מהי משמעותה של הירושה שהועברה מדורות קודמים – זהות, שליחות, תכנון מדיני או חברתי או אפילו עולמי? כמה אנחנו יכולים להוסיף עליה? אילו חלקים ממנה אנו מחויבים להשאיר? ואיך – בתור יורשים אידאולוגיים – ניתן לממש ירושה זו, כשעצם לקיחת החלק בה איננה פרי בחירה, אלא תוצאה של לידה לתוך מערכת הבנויה מראש? כמובן שנתייחס גם לצד השני של המטבע, והוא כיצד להתנגד ללקיחת החלק בירושה זו אם היא איננה מתאימה.

מטרת הקורס:

מטרות הקורס הן לנתח את המפגש בין זהות לחירות ולהבין כיצד הן מחזקות אחת את השנייה, היכן הן מתנגשות, ומתוך אילו שילובים בני אדם יכולים להיעזר בהן כעוגנים ולמצוא בהן קהילה, משמעות ומקור הנעה. בעזרת ניסיון החיים של נתן שרנסקי, ובהשראת המסע הפילוסופי והאידאולוגי של שני מרצי הקורס, נבחן שאלות אלה דרך שלוש גישות מהפכניות: המהפכה האמריקאית, המהפכה הקומוניסטית והמהפכה הציונית. מטרתו העיקרית של הקורס היא לצלול לעומק לבחינה של זהויות מודרניות, פוסט-מודרניות ועכשוויות. תוך בחינה של מדינות שבתחילת דרכן נקטו בחזון אידאולוגי מאוד מסוים, נבקש לאתגר את התלמידים ולגרום להם לחשוב על תפיסות העולם שלהם. בתור בניו ובנותיו של דור שזכה לירושה בדמות המפכה הציונית, שחי במדינה המיוסדת על רעיונות מסוימים – מהי עמדתם לגבי סוגיות אלו, ואיך הם יוצרים ומבינים את זהותם שלהם?

חובות הקורס והרכב הציון:

מטלות הגשה – ללא ציון

בעשרה מתוך שלושה עשר השיעורים הסטודנטים יתבקשו להגיש מטלות כתיבה - סיכום של הנלמד, העלאת שאלות העולות מתוך הכתוב, ביקורת על אחד המקורות, ועוד - באורך כעמוד, המהווה תגובה לנלמד בשיעור הקודם או למקורות השונים.

עבודה מסכמת – 100%

עבודה מסכמת שאורכה בין 2,500-3,000 מילים. ניתן יהיה לבחור בין שתי אפשרויות:

א. חיבור בעל אופי אקדמי: ניתוח של שלושה מניפסטים או יותר, שלפחות אחד מתוכם לא נלמד במסגרת הקורס. על הניתוח לבחון לא רק כיצד המקורות מתייחסים זה לזה, אלא גם מה הם מעידים על העולם מתוכו נכתבו

ומה הם אומרים על העולם שהם שואפים ליצור. על העבודה להתייחס גם למה שמהווה את אחד מנושאי הליבה של הקורס, והוא האם וכיצד כל אחד מהמניפסטים מאזן בין זהות לחירות.

ב. חיבור בעל אופי אישי: כתיבת מניפסט משל עצמכם – "אני מאמין", שיבטא כיצד אתם רוצים לאזן בין זהות לחירות, ו/או יתייחס לגורמים אחרים שחשובים יותר עבורכם/ בעיניכם. במסגרת הכתיבה הנכם מוזמנים להתייחס לחזונות אחרים ולהפוך את הכתיבה לאישית ולקולקטיבית בו בזמן – תוך שאתם מחליטים עם איזה קולקטיב ברצונכם להזדהות.

ציון עובר בקורס: 60

פירוט השיעורים

שיעור מס' 1: מדור לדור – יורשים, מורדים ויתומים אידאולוגיים של המהפכות האמריקאית והציונית

קריאת חובה:

John Winthrop, "Dreams of a City on a Hill" (1630):

<https://www.americanyawp.com/reader/colliding-cultures/john-winthrop-dreams-of-a-city-on-a-hill-1630/#:~:text=The%20sermon%20is%20famous%20largely,an%20example%20to%20the%20world%20>

Perry Miller, *Errand into the Wilderness* (Cambridge: Belknap Press, 1956), pp. 157-160.

Abraham Lincoln, "The Lyceum Speech" (1838):

<http://www.abrahamlincolnonline.org/lincoln/speeches/lyceum.htm>

Rachel Sharansky Danziger, "A New Kind of Zionist Hero," in Gil Troy, *The Zionist Ideas* (Philadelphia: Jewish Publication Society, 2018), pp. 471-473.

שיעור מס' 2: על מהפכה – לגדול כאיש הסובייט, חסר זהות יהודית, שנשללה ממנו חירותו

קריאת חובה:

Hannah Arendt, *On Revolution* (London: Penguin, 1990), ch. 1, "The Meaning of Revolution," pp. 21-58.

Karl Marx, "The Victory of the Counter-Revolution in Vienna," *Neue Rheinische Zeitung* 136 (1840): <https://www.marxists.org/archive/marx/works/1848/11/06.htm>

Leon Trotsky, *Literature and Revolution* (1924), ch. 8, "Revolution and Socialist Art": https://www.marxists.org/archive/trotsky/1924/lit_revo/ch08.htm

* מטלת הגשה

שיעור מס' 3: 1967 – גילוי הזהות, גילוי החירות

קריאת חובה:

נתן אלתרמן, "מגש הכסף":

https://web.nli.org.il/sites/nli/hebrew/digitallibrary/pages/viewer.aspx?docid=NNL03_EDU70_0334110&presentorid=NLI_EDU

Jonathan Haidt, *The Righteous Mind* (New York: Random House, 2013), "What is Identity," pp. 111-130, 367-371.

Sojourner Truth, "Ain't I a Woman" (1851):

https://thehermitage.com/wp-content/uploads/2016/02/Sojourner-Truth_Aint-I-a-Woman_1851.pdf

Yossi Klein Halevi, "Lessons of Struggle for Soviet Jewry Remain Relevant" (2010): <https://www.hartman.org.il/lessons-of-struggle-for-soviet-jewry-remain-relevant/>

* מטלת הגשה

שיעור מס' 4: בית הסוהר – מבחן הזהות (ללא חירות – או בעצם איתה)

קריאת חובה:

Victor Frankel, *Man's Search for Meaning* (Boston: Beacon Press, 1992), pp. 80-100.

Natan Sharansky and Gil Troy, *Never Alone* (London, USA: Public Affairs, 2020) pp. 93-127.

* מטלת הגשה

שיעור מס' 5: ישראל, זהות יהודית מודרנית וצל האנטישמיות – ישן וחדש

קריאת חובה:

גרשון שקד, אין מקום אחר (תל אביב: הקיבוץ המאוחד, 1988), עמ' 56-66.

אהרן מגד, "יד ושם" (1965): <https://benyehuda.org/read/9797>

Avraham Burg, "The Holocaust's Unholy Hold," *Los Angeles Times*, November 16, 2008:

<https://www.latimes.com/la-oe-burg16-2008nov16-story.html>

* מטלת הגשה

שיעור מס' 6: הצבר כדמות הישראלית הקלסית – או שלא?

קריאת חובה:

עוז אלמוג, הצבר – דיוקן (תל אביב: הוצאת עם עובד, 1997), מבוא.

Haim Watzman, "A Translator's Note," in the English Edition of Oz Almog, *The Sabra: The Creation of the New Jew* (California: University of California Press, 2000), pp. xi-xv.

Amos Elon, *The Israelis: Founders and Sons* (Harmondsworth: Penguin Books, 1983), pp. ix-xiv, 22-32.

Karin Carmit Yefet, "Feminism and Hyper-Masculinity in Israel: A Case in Deconstructing Legal Fatherhood," *Yael Journal of Law and Feminism* 27 (2016), pp. 52-58:
<https://digitalcommons.law.yale.edu/yjlf/vol27/iss1/2/>

Rachel Yanait Ben Zvi, "The Plough Woman," in Gil Troy, *The Zionist Ideas* (Philadelphia: Jewish Publication Society, 2018), pp. 60-61.

* מטלת הגשה

שיעור מס' 7: דילמת זהות ישראלית – הפסיפס של בנימין זאב הרצל מול כור ההיתוך של דוד בן-גוריון

קריאת חובה:

נתן שרנסקי, "הפסיפס של הרצל", תכלת (2005):

<https://tchelet.org.il/download/magazine/tch20%20sharansky.pdf>

רוני סומק, "שיר פטריוטי": <https://www.lyrikline.org/de/gedichte/2942>

אלקס ריף, "חלום חוזר" (2019):

<https://www.grantahebrew.com/%d7%97%d7%9c%d7%95%d7%9d-%d7%97%d7%95%d7%96%d7%a8>

Erez Biton, "The Scaffolding," in Gil Troy, *The Zionist Ideas* (Philadelphia: Jewish Publication Society, 2018), pp. 455-458.

ארז ביטון, "פיגומים": <http://www.saf.meled.manhi.org.il/BRPortal/br/P102.jsp?arc=2348587>

ראובן ריבלין, "ארבעת השבטים", כנס הרצליה בבית הנשיא, 2015:

<https://www.gov.il/he/Departments/news/speech-140616-01>

* מטלת הגשה

שיעור מס' 8: דילמת זהות ישראלית – מיהו יהודי?

קריאת חובה:

חלקים מתוך ההתכתבויות של דוד בן-גוריון עם הוגי דעות יהודים בנושא הלכה ומדינה (1958)

ש"י עגנון, "נאום קבלת פרס נובל לספרות לשנת 1966": זמין ב- <https://he.wikisource.org/>

רות קלדרון, נאום הבכורה של חברת הכנסת למפלגת "יש עתיד" (16 לפברואר 2013):

<https://www.yeshatid.org.il/%D7%A0%D7%90%D7%95%D7%9D-%D7%A4%D7%AA%D7%99%D7%97%D7%94---%D7%97-%D7%9B-%D7%A8%D7%95%D7%AA-%D7%A7%D7%9C%D7%93%D7%A8%D7%95%D7%9F>

<https://www.yeshatid.org.il/%D7%A0%D7%90%D7%95%D7%9D-%D7%A4%D7%AA%D7%99%D7%97%D7%94---%D7%97-%D7%9B-%D7%A8%D7%95%D7%AA-%D7%A7%D7%9C%D7%93%D7%A8%D7%95%D7%9F>

<https://www.yeshatid.org.il/%D7%A0%D7%90%D7%95%D7%9D-%D7%A4%D7%AA%D7%99%D7%97%D7%94---%D7%97-%D7%9B-%D7%A8%D7%95%D7%AA-%D7%A7%D7%9C%D7%93%D7%A8%D7%95%D7%9F>

* מטלת הגשה

שיעור מס' 9: דילמת זהות ישראלית – יהודית דמוקרטית או מדינת כל-אזרחיה?

קריאת חובה:

מגילת העצמאות של מדינת ישראל (1948):

<https://m.knesset.gov.il/about/occasion/pages/declaration.aspx>

חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו (1992):

<https://m.knesset.gov.il/Activity/Legislation/Documents/yesod3.pdf>

חוק יסוד: מדינת הלאום של העם היהודי (2018):

https://fs.knesset.gov.il/20/law/20_Isr_504220.pdf

רות גביזון, "המדינה היהודית: הצדקה עקרונית ודמותה הרצויה", תכלת 13 (2002):

<http://www.daat.ac.il/he-il/ezrachut/democracy-yahadut/gabizon-hamedina.htm>

דו"ח משמר זכויות האדם על האפרטהייד במדינת ישראל (2021):

<https://www.hrw.org/he/report/2021/04/27/378469>

* מטלת הגשה

שיעור מס' 10: דילמת זהות ישראלית – יחידאית או קולקטיבית, פרטית או עולמית?

קריאת חובה:

הרב סולובייצ'יק, קול דודי דופק (ירושלים: משרד החינוך והתרבות, האגף לחינוך דתי תשל"ז), עמ' 21-45:

<http://www.daat.ac.il/daat/vl/koldodidofek/koldodidofek01.pdf>

יולי תמיר, "התפרקות הלאומיות היא תחילת התפרקות הסולידריות החברתית" (2021):

<https://www.davar1.co.il/297665/>

Leon Kass, *Founding God's Nation: Reading Exodus* (New Haven: Yale University Press, 2021), Introduction, pp. 1-18.

The American Declaration of Independence (1776):

<https://www.archives.gov/founding-docs/declaration-transcript>

אלקסיס דה-טוקוויל, הדמוקרטיה באמריקה, תרגם אהרן אמיר (ירושלים: הוצאת שלם, תשס"ח), כרך שני, חלק ב, פרקים א-ד, עמ' 533-545.

Martha Nussbaum, "Patriotism and Cosmopolitanism," *The Boston Review* (1994):

http://www.oneworlduv.com/wp-content/uploads/2011/06/patriotism_cosmopolitanism.pdf

* מטלת הגשה

שיעור מס' 11: ישראל וזהות – הוויכוח "המוער" (woke) והפוסט-מודרני: המהפכה המרקסיסטית והליברליזם

האמריקאי מתנגשים

קריאת חובה:

Fredric Jameson, *Post-Modernism and Consumer Society* (London: Verso books, 1992), pp. 1-12 recommended; pp. 10-12 (from "Now I must try...") required.

Zygmund Bauman, *Liquid Modernity* (Oxford: Polity Press, 2000), Introduction.

Allan Bloom, *The Closing of the American Mind* (New York: Simon & Schuster, 1988), pp. 26-28, 55-61, 67-78.

Tony Judt, "Israel: The Alternative," *NY Review of Books* (October 23, 2003): <https://www.nybooks.com/articles/2003/10/23/israel-the-alternative/>

Elijah C. Watson, "The Origin of Woke: How the Death of Woke Led to the Birth of Cancel Culture," *Okay Player* (2020):

<https://www.okayplayer.com/culture/woke-cancel-culture-history-meaning.html>

קריאה מומלצת:

Moira Weigel, "Political Correctness: How the Right Invented a Phantom Enemy," *The Guardian* (November 30, 2016):

<https://www.theguardian.com/us-news/2016/nov/30/political-correctness-how-the-right-invented-phantom-enemy-donald-trump>

* מטלת הגשה

שיעור מס' 12: ישראל, דמוקרטיה, דיקטטורה והפלסטינים

קריאת חובה:

Natan Sharansky and Gil Troy, *Never Alone* (London: Public Affairs, 2020), pp. 191-238.

Peter Beinart, "Yavneh: A Jewish Case for Equality in Israel-Palestine" (2020): <https://jewishcurrents.org/yavne-a-jewish-case-for-equality-in-israel-palestine/>

שיעור מס' 13: סיכום: ציונות? ישראליות? יהדות? אנושיות? היום ומחר...

קריאת חובה:

יאיר לפיד, "אני ציוני" (2012):

<https://www.yeshatid.org.il/%D7%A6%D7%99%D7%95%D7%A0%D7%95%D7%AA1>

Natan Sharansky, Foreword, Gil Troy, *The Zionist Ideas* (Philadelphia: Jewish Publication Society, 2018).

Gil Troy, "Why I Am a Zionist," *The Zionist Ideas* (Philadelphia: Jewish Publication Society, 2018), pp. 441-443.